

ЗОРЯНИЙ КАЛЕЙДОСКОП:

Альманах Культурних
надбань народів
Луганщини.

Голос традицій

2026

Край, який першим зустрічає світанок

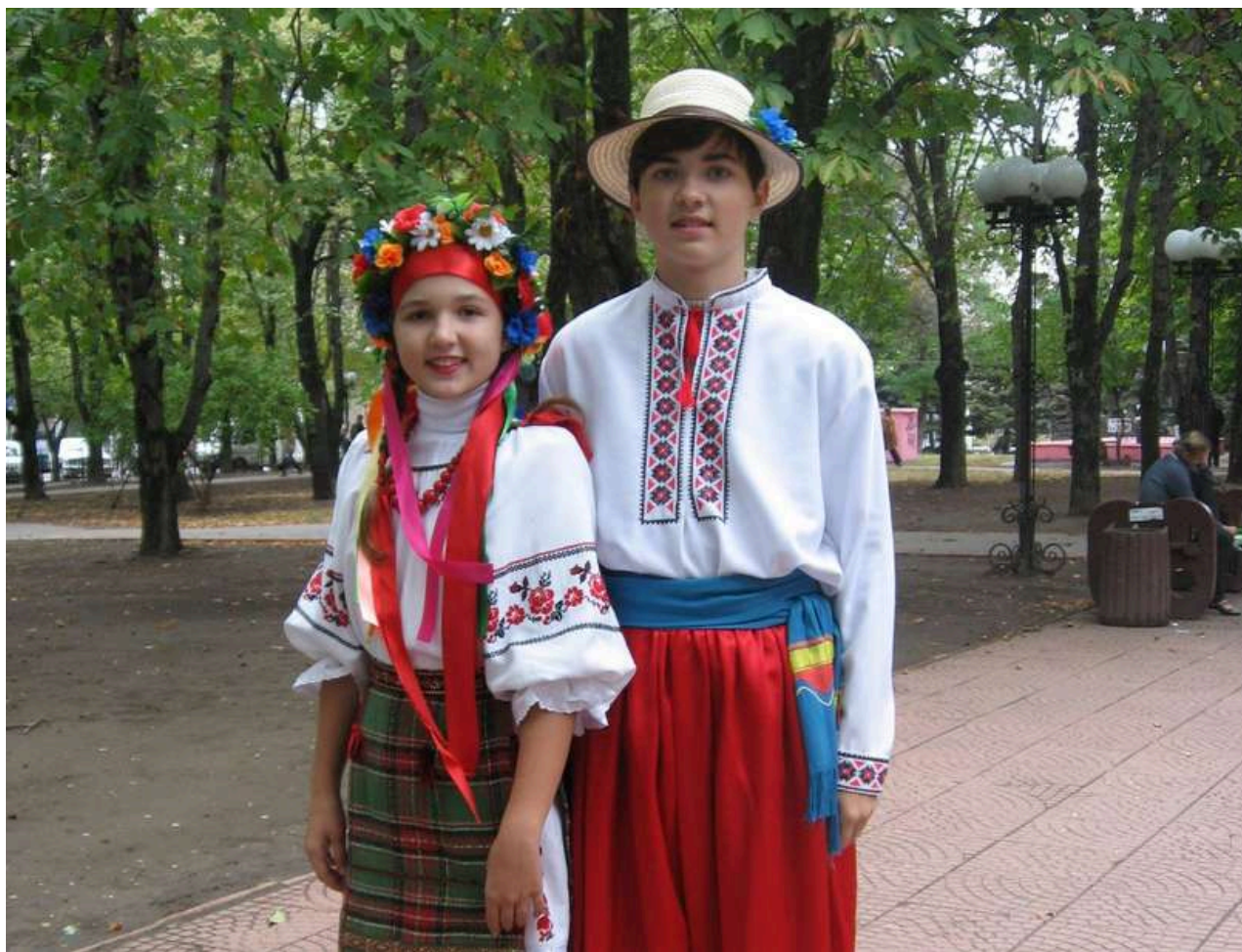
Схід України першим зустрічає ранок тихо й велично, крізь золотаві обійми степових просторів і серпанок промислових міст, що повільно пробуджуються до життя.

Тут перші промені сонця обережно торкаються крейдяних скель Сіверського Дінця, висвітлюють безкраї лани стиглої пшениці та встеляють легким блиском терикони, перетворюючи звичні пейзажі на живі полотна. Це земля, яка щоранку прокидається з вірою у серці, зустрічаючи сонце так само стійко й гордо, як і століттями до того, огортаючи теплом кожного, хто цінує її неповторну красу. Це наша Луганщина, яка завжди була справжнім перехрестям культур, де століттями перепліталися долі багатьох народів, створюючи унікальну, багатошарову мозаїку життя.

Не кожен регіон України може похвалитись таким різнобарв'ям культур, мов та традицій як Луганщина. Саме наш рідний край став також рідним і для багатьох представників різних національностей.

Саме збереження самобутності, традицій та культур народів, що населяють Луганщину, стало підґрунтям для створення яскравого і дуже популярного у луганців обласного фестивалю національно-етнічних культур «Сузір'я злагоди».

Пропонуємо вашій увазі черговий випуск Альманаху «Голос Традицій», який у рамках обласного фестивалю національно-етнічних культур «Сузір'я злагоди», передбачає знайомство з мовою, культурою, традиціями одного із народів, що проживають на Луганщині.

У цьому випуску у вас є можливість познайомитись з представниками талановитого, своєрідного та унікального єврейського народу, які є нашими земляками. А також дізнатись цікаві факти про країну Ізраїль.

Тож не гаймо часу та вирушаймо в подорож.

Цікаві факти про країну Ізраїль

Ізраїль – близькосхідна держава з населенням близько 9 мільйонів осіб.

Про створення незалежної єврейської держави було проголошено 14 травня 1948 року. З тих пір протистояння з Палестиною та іншими арабськими країнами є частиною повсякденного життя ізраїльтян.

В Ізраїлі не існує формального прийнятого варіанту Конституції. Роль Конституції держави виконує, так званий, звід «Основних законів».

В країні дві офіційні мови – іврит та арабська. Сучасний іврит відроджений з мови, яка вважалася книжковою кілька століть.

Ізраїль багатонаціональна країна, і євреї становлять лише три чверті всього її населення.

Всього на території країни проживають представники приблизно сімдесяти народів.

Цікавим є факт посмертного надання громадянства Ізраїлю 6 мільйонам євреїв, що загинули під час Голокосту.

Незважаючи на складну політичну обстановку, Ізраїль зміг стати однією з найбільш економічно розвинених країн Південно-Західної Азії.

Столицею Ізраїлю є місто Єрусалим, де розташовані головні державні установи країни: резиденція президента, Верховний суд та парламент (Кнесет).

В Єрусалимі, центрі Святої Землі, знаходиться головний храм християнського світу – Храм Гробу Господнього, який вважається священним місцем всіма християнами. Тут знаходяться головні святині: гора Голгофа, Гріб Господній та інші місця, пов'язані із викупною жертвою Господа Ісуса Христа, його стражданнями і Воскресінням. Будівля була споруджена 335 року.

Руйнувалася декілька разів у 614, 1009, 1244 роках. Перебудовувалася у 616 – 626 роках, після Першого хрестового походу, у 1130 – 1147 роках, а також у 1555 році. Частково реставрована у 1809 – 1810 роках. Храмний комплекс довкола церкви належить Єрусалимській православній церкві. Церква поділена між різними християнськими конфесіями – католицькою, грецькою православною, вірменською, коптською, сирійською та ефіопською церквами.

Цікаво, що ще за часів султана Саладіна ділянка землі, на якому стоїть Храм Гробу Господнього, належить двом мусульманським сім'ям. Щоранку хтось із чоловіків – членів цих сімей – відмикає ворота храму, а на ніч замикає ворота і забирає ключі до себе додому. Храм Гробу Господнього є найбільшою святинею християнського світу.

Ізраїль проголосив Єрусалим своєю «вічною і неподільною» столицею ще у 1950 році, хоча міжнародний статус міста залишається предметом суперечок, через що більшість посольств інших країн світу розташовані в Тель-Авіві.

Ізраїль посідає третє місце у світі (після США і Голландії) за рівнем освіти. Вищу освіту в країні мають 24% працюючого населення і 12% – вчений ступінь.

В Ізраїлі видається більше книг, перекладених з інших мов, ніж у будь-якій іншій країні світу.

В Ізраїлі дуже розвинена медицина. З усього світу сюди їдуть, щоб отримати медичні послуги.

Не зважаючи на те, що країна Ізраїль така маленька, що зі сходу на захід її можна проїхати за 2 години, а з півдня на північ за 9 годин, вона є дуже привабливою для туристів.

Чималу частку ізраїльської землі складають пустелі. Близько 60% території країни займає пустеля Негев, але ізраїльтяни активно висаджують ліси. За темпом росту зелених насаджень Ізраїль займає одне з перших у світі місць. В країні було винайдено метод крапельного поливу для економії води, що застосовується фермерами по всьому світу. Навіть відомі на весь світ маленькі помідори «черрі» були виведені саме в Ізраїлі, в 70-х роках. Ці помідори виводилися як стійкий до нестачі вологи сорт.

Ця невелика країна захоплює туристів неймовірною природою.

На території Ізраїлю знаходяться три моря: Середземне – вздовж західного берега країни, Червоне – на півдні в Ейлаті і Мертве – відомий оздоровчий курорт.

А тепер трохи докладніше про кожне із них.

На березі Середземного моря, на горі Кармель розташоване одне із найважливіших міст Ізраїлю Хайфа, відоме своїм морським портом.

Також місто знамените і найменшим у світі метро довжиною близько 2-х кілометрів. Його назва – «Кармеліт». Це 6 станцій і потяг із 4-х вагонів, які проходять через гірський тунель по канатній дорозі. Таким чином, з нижнього міста можна дістатися нагору буквально за 10 хвилин.

Друге ізраїльське море – Червоне. На його березі, на кордоні з Єгиптом, розташований відомий курорт Ейлат.

Тут можна зайнятися дайвінгом і постежити за підводним світом різнокольорових рибок і коралів.

Також з Ейлата ходять екскурсії в місто Петра (Йорданія), який є одним з нових чудес світу.

Але найвідоміше на весь світ ізраїльське море – Мертве море. Його поверхня розташована на 425 м нижче рівня моря.

Це найнижча точка світу. Насправді Мертве море – солоне озеро. Багатьом відомо, що концентрація мінералів у воді настільки висока, що плавців буквально викидає на поверхню.

Не варто перебувати в ньому більше 10 хвилин. Якщо хочете випробувати незвичайні відчуття, що нагадують невагомість, краще не зволікати: Мертве море висихає щорічно майже на метр.

А чи знали ви, що найнижче прісноводне озеро на землі теж розташоване в Ізраїлі. Це озеро Кінерет (або Галілейське море), що знаходиться на 213 м нижче рівня моря. Донедавна воно було єдиним джерелом прісної води в країні.

І таких красивих та унікальних місць в Ізраїлі немало. А ще туристів приваблює той факт, що тут немає, звичної більшості людям, зміни часів року. В країні тепло цілий рік.

Взимку кілька днів йдуть сильні дощі, а на півночі іноді навіть випадає сніг. Тоді ізраїльтяни натовпом їдуть дивитися на це диво і грати з дітьми в сніжки.

І, мабуть, всі хто побували в Ізраїлі звернули увагу на те, як місцеві жителі люблять фініки. Ізраїльтяни їдять фініки в будь-якому вигляді: свіжими і сушеними, замороженими і після кулінарної обробки. З м'якоті фініків готують силан – фініковий мед. З фініків можна робити вино і навіть гнати арак – міцний алкогольний напій. А любителі кави вже оцінили напій для гурманів – капучино з фінікових кісточок, які за смаком не поступаються кавовим зернам, а за кількістю і якістю корисних речовин значно перевершують.

А ще єврейський народ славиться своєю дотепністю і гумором. І дивиться на все філософськи, говорячи: «Людина повинна жити хоча б заради цікавості».

Єврейський народ дав світу багато видатних діячів культури, літератури, мистецтва, науки, медицини.

Єврейська культура Луганщини – невід’ємна частина багатокультурної історії краю

На нашій рідній Луганщині теж вже доволі тривалий час проживають представники цього унікального народу.

Єврейська громада Луганська має документовану історію щонайменше з ХІХ століття.

За даними Федерації єврейських громад України, у 1864 році в Луганську проживало 156 євреїв, а в 1897 році – вже 1505. До революції громада налічувала 4554 особи.

У Луганську діяли три синагоги, єврейська школа, два приватні чоловічі училища, жіноча суботня школа, дитяче художнє товариство, було створено єврейське кладовище. Працювала бібліотека на івриті, видавалися журнали. Значна частина євреїв займалася підприємництвом і торгівлею. Єврейське населення було важливою складовою міського життя Луганщини.

Наприкінці ХІХ – початку ХХ століття іудаїзм був другою за чисельністю конфесією краю. Синагоги та молитовні будинки діяли, зокрема, у Луганську, Алчевську, Іванівці, Лозовій, Павлівці (нині Брянка), Алмазному. У Луганську діяли Литовська, Ремісничя та Хоральна синагоги. На жаль, у 1935 році всі три синагоги були закриті.

Під час нацистської окупації, в перші роки Другої світової війни в Луганську нацистами було знищено понад 3 тисячі євреїв.

Протягом десятиліть єврейська спільнота формувала власне культурне, релігійне та освітнє середовище, зберігаючи традиції, мову, родинну пам'ять і зв'язок поколінь.

Однією з головних цінностей єврейської культури завжди була родина. Для єврейської родини пам'ять про предків – це не лише знання про минуле. Це спосіб усвідомлення власного коріння та відповідальності перед наступними поколіннями.

Саме в сім'ї з покоління в покоління передавалися знання про минуле, правила поведінки, релігійні звичаї, святкові обряди, рецепти традиційних страв.

Особливу роль в єврейській сім'ї відігравали жінки. Адже це вони найчастіше зберігали сімейні рецепти, фотографії, листи, предмети побуту, передавали дітям пісні та історії, готували дім до свят і підтримували родинні зв'язки.

А ще єврейські жінки залюбки ділилися із сусідками і знайомими рецептами своїх традиційних страв. Тому таким звичним вже стало для луганців приготування форшмаку, фаршированої риби, січеної печінки, наваристого курячого бульйону з креплах (трикутними єврейськими вареничками з курячою начинкою) – страви, що, навіть, «мертвого на ноги поставить», шакшука (яєчня, смажена в соусі з томатів, перцю, цибулі та спецій). Або хто ж не ласував в дитинстві такими смачними ханукальними пончиками та хаманташем з маковою та яблучною начинкою.

Дуже свято зберігали в єврейських сім'ях і передавали своїм дітям релігійні звичаї та обряди. Адже традиція живе доти, доки її пам'ятають.

Особливе місце в єврейській традиції посідає Шабат – сьомий день тижня, присвячений відпочинку, молитві та родинному спілкуванню.

П'ятничний вечір традиційно ставав часом, коли родина збиралася разом. Підготовка до Шабату мала особливе значення: у домі наводили лад, готували святкові страви, накривали стіл, запалювали свічки.

Шабат – це не лише релігійний обряд. Це традиція зупинитися серед щоденних турбот, побути разом, поговорити, згадати тих, кого вже немає поруч, і відчувати нерозривність поколінь.

У сучасний період відродження єврейського життя на Луганщині Шабат став одним із важливих елементів діяльності громади: його відзначали спільно, проводили освітні заходи, вивчали Тору та створювали простір для спілкування членів громади.

Разом святкували релігійні свята, кожне з яких має власну історію, символіку та традиції: Рош га-Шана (початок нового року), Йом-Кіпур (день покаєння, молитви та духовного очищення), Суккот (нагадування про історію мандрів єврейського народу та важливість пам'яті про минуле), Ханука (свято світла, яке символізує перемогу духовності, стійкості та віри), Песах (одне з центральних свят єврейського календаря, присвячене пам'яті про Вихід євреїв з Єгипту), Пурім (свято радості, що розповідає про порятунок єврейського народу).

Відродження єврейського громадського та релігійного життя у Луганську розпочалося вже при незалежній Україні, наприкінці 1990-х років. Тоді й було створено громаду, розвивалися освітні та благодійні програми, працювали школа й дитячий садок, проводилися свята, діяли жіночі та молодіжні ініціативи.

У 1998 році був утворений Луганський обласний благодійний фонд «Хесед Нер», відділення якого розпочали свою діяльність у містах: Сіверськодонецьк, Рубіжне, Лисичанськ, Алчевськ, Стаханов (Кадіївка), Красний Луч (Хрустальне). Фонд охопив своєю опікою спочатку тих, хто пережив Голокост під час Другої світової війни, а пізніше надавав допомогу представникам єврейської спільноти області похилого віку та усім хто її потребував.

Цей період став важливою сторінкою новітньої історії єврейської спільноти Луганщини.

За даними Всеукраїнського перепису населення 2001 року в Луганській області проживало 2670 євреїв.

Відродження єврейської спільноти показало, що традиція не зникає навіть тоді, коли переривається звичне життя громади. Вона може повернутися через родину, книгу, молитву, пісню, свято, освіту, пам'ять.

Сьогодні, коли Луганщина переживає війну, окупацію, руйнування та вимушене переміщення людей, питання збереження культурної спадщини набуває особливого значення. Безперечно єврейська спільнота Луганщини залишила свій голос в історії краю – у родинних архівах, старих фотографіях, документах, книгах, пам'ятних місцях, культурних ініціативах та людських долях.

І поки звучать ці голоси – живе пам'ять.

Поки передається традиція – продовжується історія.

Отже, розпочинаємо розповідь про наших земляків, членів єврейської спільноти Луганської області, котрі своєю творчістю, просвітницькою роботою, духовною і благодійною діяльністю зробили вагомий внесок у розвиток нашого краю.

Головіна Діана

Завжди привітна, тендітна пані з лагідною посмішкою на устах і добрими, трохи сумними очима – це Діана Рудольфівна Головіна. Такою її знають всі, кому хоч раз довелося з нею спілкуватись.

Пані Діана корінна жителька Сіверськонецька. У цьому маленькому містечку, яке влітку наповнюється пахощами троянд, вона народилась і прожила до 2022 року. У Сіверськонецьку Діана Головіна закінчила музичне училище імені Сергія Прокоф'єва (нині Сіверськонецький фаховий коледж культури і мистецтв імені Сергія Прокоф'єва) де познайомилась зі своїм майбутнім чоловіком Юрієм Головіним, який навчався по класу труби.

У 1980 році Діана Рудольфівна повернулася до навчального закладу, але тепер вже як викладач. Разом з Діаною викладає і її чоловік.

Цей же заклад закінчив і їхній син Михайло, продовживши династію музикантів. Сьогодні він перша труба в оркестрі міста Хайфа в Ізраїлі.

Талановита сімейна пара Головіних відкрила дорогу в світ великої музики багатьом випускникам коледжу.

Виступи їхніх учнів завжди є окрасою будь-якого звітного концерту навчального закладу.

Багато хто з них продовжили своє навчання у вищих закладах культури та мистецтв, стали дипломантами та лауреатами різних музичних конкурсів.

Головіна Діана Рудольфівна відома на своїй маленькій батьківщині як талановитий музикант, викладач. Але окрім творчої та викладацької діяльності вона активно займається громадською і благодійною.

Впродовж багатьох років пані Діана очолювала Сіверськодонецьке відділення Луганського обласного благодійного фонду «Хесед Нер», який був утворений у 1998 році.

Спочатку, основною метою організації, було надання допомоги єврейському населенню області, а також людям, що пережили Голокост. Але поступово при фонді стали створюватися різні програми для членів громади: гурток з вивчення традицій і історії, театральний гурток, жіночий і підлітковий клуби, гурток з вивчення івриту. Все це давало можливість єврейській громаді бути активним учасником у міських та обласних заходах. Для багатьох членів та активістів приміщення фонду стали другою рідною домівкою. Адже там була можливість відсвяткувати будь-яку урочисту чи ювілейну подію, поспілкуватись, отримати допомогу і підтримку, а також навчитись готувати традиційні єврейські страви.

«Зірка милосердя й доброти» – саме так звучить у перекладі з івриту назва фонду «Хесед Нер», і він виправдовує свою назву.

Слід зазначити і про значний внесок із увіковічнення пам'яті жертв Голокосту, що здійснила єврейська спільнота Луганщини ініціювавши встановлення та відкриття 30 серпня 2013 року пам'ятника жертвам єврейського населення Другої світової війни.

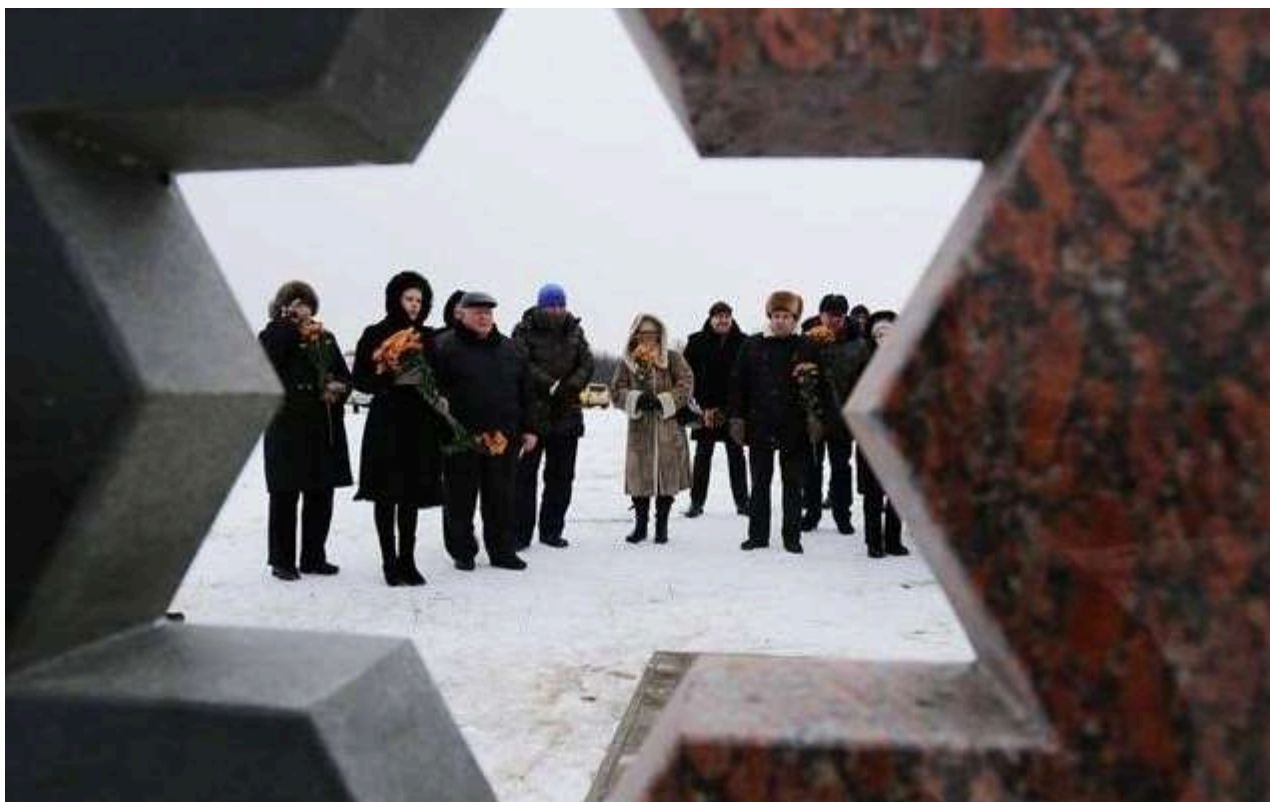
Пам'ятний знак був встановлений у місті Лисичанськ, поблизу Дурного яру, що в районі міського кладовища, на місці масових розстрілів мирних жителів єврейської національності під час окупації міста. Вибір місця для встановлення пам'ятника зумовлений даними Книги Скорботи України.

З 2014 року і до 2022 року – початку повномасштабного вторгнення військ РФ до України, члени єврейської спільноти міст Сіверськодонецьк і Лисичанськ, під керівництвом Діани Головіної, опікувались Пам'ятним знаком та приводили до ладу прилеглу до нього територію.

Впродовж 2015-2022 років, біля Пам'ятного знаку проводились обласні меморіальні заходи з покладанням квітів за участі: керівництва Луганської облдержадміністрації; Управління культури, національностей, релігій та туризму Луганської облдержадміністрації; представників Сіверськодонецької райдержадміністрації, Сіверськодонецької та Лисичанської військово-цивільних адміністрацій, Рубіжанської міської ради; членів релігійних організацій іудейського віросповідання та представників міських відділень обласного благодійного фонду «Хесед Нер» міст: Сіверськодонецьк, Лисичанськ, Рубіжне.

Учасники щорічних заходів вшановували пам'ять 800 мирних громадян, котрі під час Другої світової війни у 1943 році померли від виснаження або були розстріляні, загинули під бомбами та снарядами, підірвалися на мінах. Велика частина загиблих була вбита нацистами та їх посібниками.

Свою громадську діяльність Діана Головіна продовжує у складі Ради з питань етнополітики при Луганській обласній державній адміністрації, членом якої є з 2015 року і до сьогодні.

На засіданнях Ради Діана Головіна, разом з іншими її членами, активно обговорює перспективи діяльності національно-культурних товариств, фінансування та проведення міжнародних заходів. Виявляючи проблемні питання, які існують у окремих спільнот, завжди підкаже шляхи їх вирішення.

Як творча людина пані Діана бере активну участь в обласних заходах, залучаючи до них і своїх студентів, і представників єврейської спільноти, і членів обласного благодійного фонду «Хесед Нер».

Навіть після 24 лютого 2022 року, внаслідок збройної агресії російської федерації проти України, проведення активних бойових дій на території Луганської області та тимчасової окупації значної її частини, коли в числі інших сім'я Головіних змушена була виїхати на Київщину, пані Діана, перебуваючи в умовах внутрішнього переміщення, налагодила свою діяльність.

Продовжуючи свою нелегку працю викладача, з чарівною посмішкою на устах, з притаманним тільки їй гумором і тактом, Діана Рудольфівна передає свій досвід учням, даруючи кожному із них часточку свого серця.

За свою громадянську позицію, творчість, професіоналізм та незмінну участь в обласних заходах Головіна Діана Рудольфівна неодноразово нагороджувалась дипломами Управління культури, національностей, релігій та туризму Луганської обласної адміністрації.

Шалом Гопін
(духовний лідер єврейської спільноти з Луганщини
за покликом серця)

Рабин Шалом Гопін – неординарна особистість, дуже відомий на Луганщині, як духовний лідер єврейської спільноти області.

На сьогодні він духовний лідер та головний рабин Оболонської єврейської громади у місті Києві, активний діяч руху «Хабад-Любавич». Він здобув визнання завдяки розбудові єврейської інфраструктури, благодійній діяльності та просвітницькій роботі в Україні.

Освіту рабин Шалом Гопін здобував у престижних єврейських навчальних закладах. Почав навчання в єшиві Кфар-Хабада (Ізраїль). У 1988 році вступив до єшиви в Рішон-ле-Ціоні.

У 1991 році продовжив підвищувати свою кваліфікацію в головній єшиві Любавицького Ребе в Нью-Йорку (США). Отримав офіційний диплом рабина від авторитетного рабина Іцхака Єруславського.

Ставши «шліхом» (посланником) Ребе, свою місію в Україні розпочав у 1999 році, переїхавши до Луганська, де став головним рабином міста та очолив місцеву єврейську громаду.

Саме після приїзду рабина Шалома Гопіна та рабаніт Хани Гопін в Луганську почалося нове відродження єврейської громади. Вона була зареєстрована як Об'єднання іудейських релігійних громад Луганського регіону. При громаді діяли молитовний зал, бібліотека, общинний центр та надавалися релігійні послуги. Згодом були створені єврейські громади в містах області.

У період до 2014 року рабин Шалом Гопін доклав колосальних зусиль для відродження єврейської спільноти на Луганщині.

Під його керівництвом було відкрито єврейську загальноосвітню школу та дитячий садок «Бейт Менахем», пансіонат для дітей з інших міст, синагогу, налагоджено випуск журналу «Мир єврейской женщины», а також започатковано низку благодійних та молодіжних програм.

Через події на сході України рабин Шалом Гопін, разом зі своєю сім'єю, був змушений переїхати до Києва.

З 2015 року він став лідером Київської єврейської громади на Оболоні. Відтоді продовжує активно займатися просвітницькою діяльністю, підтримувати українські громади в інших містах та очолює благодійні фонди (зокрема БФ «Хасдей Менахем»).

Не обходить своєю увагою представників єврейської спільноти з Луганської області, які в статусі ВПО перебувають у місті Києві. Надає допомогу усім, хто її потребує.

Разом із лідерами інших громад рабин Шалом Гопін бере участь у паломництвах, публічних заходах спрямованих на збереження пам'яті жертв трагедій, та веде активну інформаційну і культурну роботу.

Своєю щоденною працею рабин Шалом Гопін сприяє збереженню культурної спадщини, навчанню Тори та об'єднанню єврейської громади в сучасних реаліях.

Не втрачаючи зв'язок з Луганщиною, радо приймає запрошення від Луганської облдержадміністрації до участі в обласних заходах.

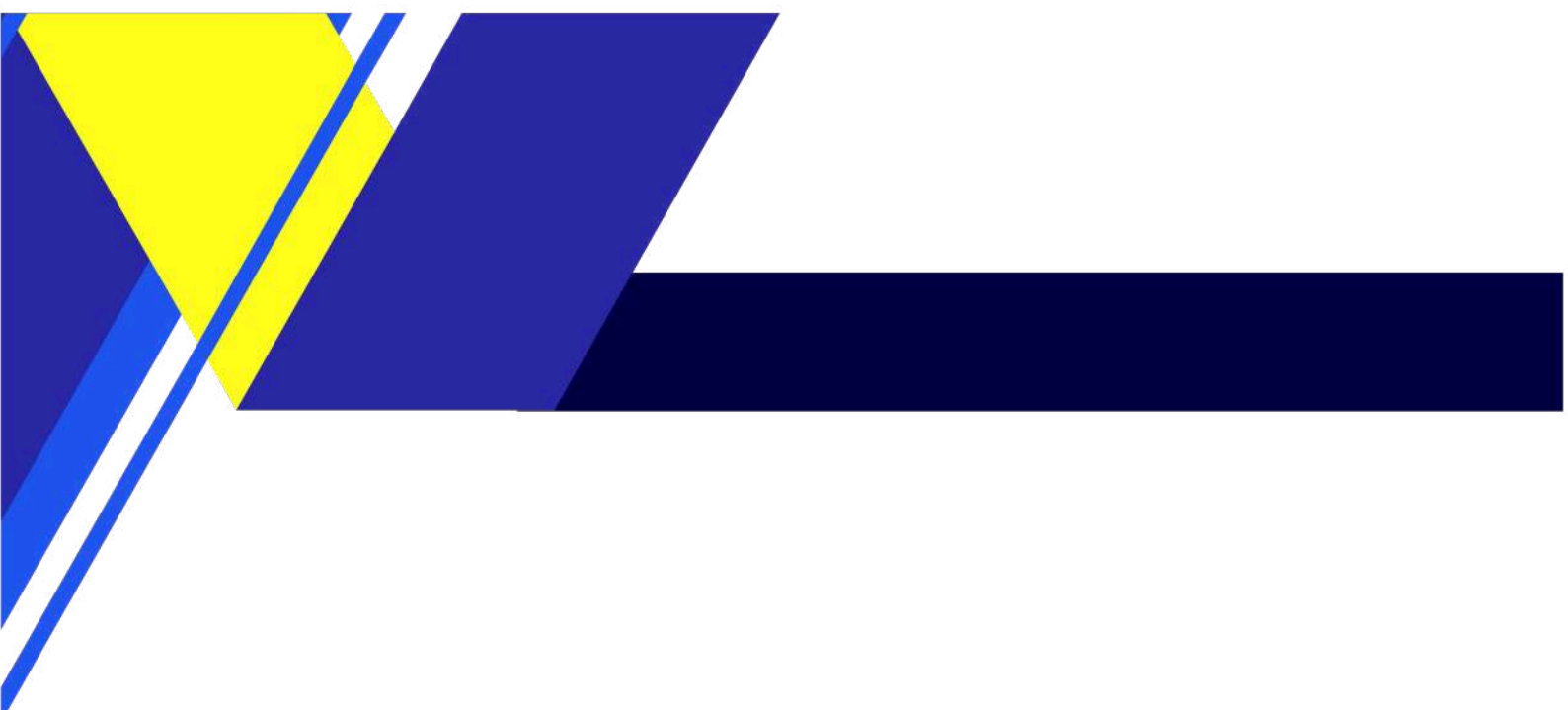

Луганщина – унікальний культурний регіон

Завдяки традиціям, мовам, мистецтву та побуту різних національностей Луганщина сформувалася, як унікальний культурний регіон. Кожна етнічна група приносила сюди свої традиції, особливості побуту, кухню та ремесла, які з часом гармонійно впіталися в загальний місцевий колорит, залишивши свій неповторний слід у духовній і матеріальній спадщині краю.

Цей культурний сплав доводить, що сила Луганщини завжди полягала не в однорідності, а у взаємозбагаченні: різні народи творили спільну історію, спілкуючись мовою праці, мистецтва та взаємоповаги.

Попри різне походження, мешканці Луганщини десятиліттями жили пліч-о-пліч у великих містах, робітничих маленьких містечках, мальовничих степових селах розділяючи спільні будні, свята та трудову долю, які з роками стали звичними для всього регіону, сформувавши неповторний мультикультурний колорит.

До електронного видання увійшли архівні матеріали відділу культури, національностей та релігій управління культури Департаменту освіти, культури, молоді та спорту Луганської обласної державної адміністрації

Використані інформаційні матеріали та фото із особистих архівів
Діани Головіної та Шалома Гопіна

Ідея та розробка:
Управління культури Департаменту освіти, культури, молоді та спорту
Луганської обласної державної адміністрації

Верстка матеріалу:
Луганський обласний центр народної творчості